

templandum pulchrior, quod hæc sese contraria non impugnant, sed congruunt sibi. Mirabilis in se divina simplicitas; sed ut sic dicam, multo hæc compositio mirabilior, quia novior. Non possum mixturæ hujus artem satis mirari, et puto nec Angeli. Et quidem illis mirandi ratio major, quibus divinæ naturæ mera simplicitas sincerius innotescit. Illa incomparabiliter mera est, et ideo mixturam hanc mirabiliorem reddit. Quænam hæc mixtura, cum sua cuique naturæ constet integritas? Nam nec alterutra in alteram **GS** transit, nec ex utriusque quasi tertia et nova quædam consistit. Novum tamen est quod in una persona conveniunt. Contemplatio utraque quædam est velut cella vinaria. In illam introducti sunt angelici spiritus cellam nectaream majestatis æternæ, imo a conditionis suæ initio positi. Jam nunc in temporum fine hæc nostra in terris cella mustum novum eructat. O promptuaria plena, promptuaria exundantia et eructantia ex hoc in illud! Egredimini, filiæ Sion, de cella vini meri ad hoc mustum, quod miscuit sapientia in cratere novo. O calix inebrians, quam præclarus es, et ideo claritate inebrians! Liquor æternus novo huic infusus calici majore cum charitate hauritur, quamvis cum claritate temperata: idcirco etiam amor esse debet intemperatus. Quis enim se ab amando temperet, quando nostræ se capacitati contemperavit immensa majestas? O calix non hominum tantum, sed et Angelorum mentes inebrians, et in se a contemplatione meræ divinitatis mixtura hæc nova convertens! Egredimini, filiæ Sion, de copia illa vini meri ad hunc calicem temperatum. Egredimini, et gustate quam suavis est Dominus. Ibi suavitatis divinæ simplex natura prospicitur; hic suavitatis ejus usus et indicia proponuntur. Ibi in se videtur; hic in affectu suo: hoc ultimo in genere, utrumque mirabile est; et nescio quid magis mirer, in una persona naturarum compositionem, an compositionis causam. Quid jam in unitate divinæ essentialis tres esse miramur personas? Plures jam ex integro in una persona naturas mirare. Quid non hic ad contemplandum suave, quidque non afficiat?

4. Denique ad admirationis cumulum causa accedit. Causa nec consequentia rationis, nec salvationis efficacia caret, nec gratia compassionis. Vis audire consequentiam? *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur* (I Cor. xv, 22): et idem, *Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti; sunt multi, ita et per unius obedientiam justificabuntur multi*. Quid consequentius? Magna consequentia, sed ex parte justitiæ efficacia major. Denique, *ubi abundavit delictum, supera bundavit et gratia* (Rom. v. 19, 20). Ubi delictum, ibi seductio et fallacia intercessit; et ideo non omni ex parte voluntarium videtur. In gratia vero nihil non ex proposito, nihil non libitum. Quomodo ergo non efficaciora sunt voluntaria bona, quam velut aliqua ex parte coacta mala? Et vere efficax gratia et artificiosa. Nescio quid magis mirer, artificium coapta-

tionis, an efficaciam salvationis. Utrumque in beneficio gratum est, et voluntas, et eventus. Adde et tertium, modum ipsum et rationem. Nihil voluntate hac affectuosius. Quæ dilectio major, quam ut ponat quis animam suam pro amicis suis? At hoc fecit pro inimicis. Et inimici erant in se ipsis et amici, quia ante mundi constitutionem dilecti. Quid operis hujus eventu uberius? Larga effusio Spiritus super omnem carnem, satis manifestat. Effusio sanguinis Christi spiritualem nobis effusionem impetravit. Quos lavit sanguine suo, quomodo non perfunderet Spiritu sancto suo? Ideo prius mundavit, ut essent super quos alius postea Spiritus inundaret. Ad ordinem quid consequentius? Coarctor in hujus materiæ consideratione; et quid potissimum ad contemplandum e tribus eligam ignoro: pietatem, an prudentiam, an proventum. Certant hæc inter se in contemplatione nostra; et cum in alteram partem intenditur, in alteram trahitur. Blandiuntur hæc mihi, et affectione diversa permulcent. Inardesco, stupeo, gaudeo. Gaudeo pro utilitate, ad prudentiam stupeo, inardesco propter impensum mihi pietatis amorem.

5. Quid ista dispertit? Confunduntur hæc inter se, et in uno quoque genere permiscuntur frequenter. Nam et modus, et commoditas, et affectio, sive malis sic dicere, prudentia, proventus et pietas: hæc inquam tria sive simul, sive sigillatim considerata, animum ad se meum et trahunt citius, et tenent diutius, et quamdam in admirationem et exultationem convertunt. Matris Ecclesiæ fides talium varietate virtutum ejus diadema contexuit. Hunc ibi numerum, hoc pondus, hanc mensuram assignant.

C In ordinis ratione et consequentia numerusprehenditur, et concordia modus. In pondere pietatis affectus vehementior. Et vere vehemens pondus gratiæ, de cælis ad terram majestatem immensam deducens. Immensitas hæc omnem incomparabiliter excedens creaturam, ad mensuram se contraxit, mensuram pertingendi usque ad nos. Non enim quasi non condescendens **GS** ad nos superextendit se ipsam, sed in mensura nobis distillat dona Spiritus. Mensuram interpretor in effectu munerum. Ad mensuram enim dat nobis Deus Spiritum. In mensura contra mensuram: in mensura gratiæ, contra mensuram injustitiæ. Nam sicut abundavit delictum, abundavit et gratia. An non hic mensura contra mensuram? Certe et supra. Superabundavit enim et gratia. Numquid tantum super mensuram delicti?

D Non utique tantum super mensuram delicti, sed etiam super mensuram gratiæ. Et contra et supra mensuram injustitiæ abundat gratia, ut supra mensuram gratiæ, sed non contra abundat gratia. Ubi enim una abundat, necesse est et altera superabundet, et detur abundantius abundanter habenti. Mensura hæc mensura bona et conferta, et coagitata, et superfluens. Superfluitas videtur, quando non tantum necessaria suppetunt, sed etiam exuberant voluptuaria. In donis Spiritus quædam expediunt, quædam docent, quædam delectant, sanant, exor-

nant, exhilarant. Quomodo non superfluent quæ sic excrescunt? Sed hæc jam sufficiunt de numero, et mensura, et de pondere diadematis, quod Salomoni regi mater ejus composuit. Quoddam enim illi quasi sertum gloriæ confert: dum coapat quod a nobis assumpsit, et quod nobis exhibuit. Videtis quibus hoc diadema dotibus gratiarum constet. Sed quid de gratiis ad diadema? *Dabit*, inquit in Proverbiis, *capiti tuo augmenta gratiarum* (Prov. iv, 9). Pater dat, et mater coronat. Ipsa coronat, quia ipsa credit, ipsa circumdat, ipsa coronat Mater. Ecclesia se ipsa te, Jesu bone, exornat, se ipsa te vestit, se ipsa te calceat et coronat. In profectione calceamentum est, in perfectione corona. Mira mutatio, ubi excussopulvere, si quis adhæserat, de calceamento corona efficitur.

6. In die desponsationis et lætitiæ. Vide ordinem. Unus dicitur desponsationis et coronationis dies. Si istud scis, beatus es si sequaris. Convertis ordinem, si vis prius desponsari quam coronari: si prius vis ad jucunditatem et quietem devinciri Christo, quam cum Christo vincere. Anticipatio quidem beata, sed non ordinata, si ante triumphum thalamum tibi optas collocari, si ante laborem præsumis lætitiæ. Unus est his tribus constitutus dies: diademati, desponsationi, et lætitiæ cordis. Et quod est cor Salomonis nostri? *Vos*, inquit, *estis corpus Christi, et membra de membro* (I Cor. xii, 27). Felix plane quodcumque membrum capitis hujus; sed qui cor est ejus, de præcipuis est. Et vide, si non cor est, qui quodam in ventre secretorum Dei fovetur, in vitali affectionum calore, in medio meditationum. De corde enim cogitationes, non operationes exeunt (Matth. xv, 19). Jure ergo cor est, qui in medio spiritualium locatus est cogitationum, in pinguedine gratiarum, in quodam ventre veritatis, in utero sapientiæ, cujus in typo Salomon ponitur. Et quidem una eademque vel Ecclesia, vel anima, et corona est, et cor, et sponsa. Corona in capite, sponsa de latere, cor in ventre: corona in summo, sponsa in proximo, cor in intimo. Quid hic non optime collocatum? quid non festive? Egredimini hinc, nostræ filiæ Sion et videte, ut et vos transeatis in affectum cordis hujus in sponsæ gratiam, in diadematis speciem. Nolite nomine casso gloriari. Estote quod esse dicimini, speculationis filiæ. Usus ipse attestetur nomini. Festus enim est desponsationis iste dies, et Dei susceptione dignus, et ab hoc ad festivorem, qui nuptiarum est dies, pertingitur: in quo non datur libellus repudii, non intercedit divortium; non abit vir via longissima, ne brevissima quidem, sed est semper in domo sua sponsus Christus Jesus, qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXII.

Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra! oculi tui, columbarum; absque eo quod intrinsecus latet (Cant. iv, 1).

1. Non veretur ne suis intumescat laudibus, et humililatis jacturam faciat, cujus ipse sibi pulchritudi-

nem cum expressione tanta sponsus commendat. Frequenter ex multo placendi desiderio subest metus displicendi; et propensior devotio conscientia securitatem imminuit et furatur. Quid ergo mirum si sponsus applaudit illi de pulchritudine, affectumque blanda allocutione demulcet, quem metus invexerat? Quanam enim ratione deformitatem non vereatur **70** suam hominis anima quælibet, quæ nostri Salomonis in matrimonium asciscitur? Audivit illum in diademate suo, in die desponsationis et lætitiæ cordis, in illa abyso gloriæ solito festivorem, poteratque jure vereri repulsam, si deformitatis et abjectionis suæ respectaret ad causam. Oportuit itaque ut securior reddita resumeret animum, et infusa alacritas mentis faciem vivido quodam calore perfunderet. Nam totius vitæ et operum pulchro vultui plurimum adjicit mentis hilaritas. Propterea in hunc modum amicam sponsus alloquitur: *Quam pulchra es, amica mea!* Similia fere dicta sunt supra in præcedentibus, ubi sic legitur: *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es* (Cantic. i, 14). Idem pene videtur: *Ecce tu pulchra es*; et, *Quam pulchra es!* Utrobique pulchritudo prædicatur ipsius, et iterata commendatio confirmationem declarat. Sed quantum ipse advertere possum, aliqua hic innuitur distinctio. Nam ubi dicit, *Ecce tu pulchra*, agit tantum de pulchritudine: hic vero de nimietate pulchritudinis, *Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra!* Ibi simplex attestatio quasi subito deprehensæ pulchritudinis; hic autem admiratio nimietatis: ibi attestatur quam pulchra; hic oblectatur quod tam pulchra. Hic enim majore pronuntiat cum pondere affectuque mirantis, et prolationis modus motum oblectatæ mentis declarat: *quam pulchra es, amica mea, quam pulchra!* Et quidem in processu Cantici perfectiora ad sponsam dici oportuit. Hæc a nobis de similibus distinctione verborum. Nam quæ super pulchritudine sponsæ interpretanda fuerant, copiose et accurate suis explicata sunt locis. Et quæ vir (utrum eruditior, an eloquentior nescio) suis disputavit in hominibus (BERNARDUS, *Serm. 40 in Cantica*), nec minimo, ut sic dicam, digito decuit a nobis ad discutiendum attingi.

2. Hoc vero non negligenter attendendum, quod post generalem commendationem pulchritudinis, particulatim amicam depicturus, loco primo ab oculis orditur. Prudenter quidem, quoniam si simplex oculus fuerit, totum corpus lucidum erit (Matth. vi, 22, 23). Et ideo columbarum comparat oculis, ut juxta Evangelii doctrinam, suam amicam simplicem doceat sicut columbam (Matth. x, 16). Denique universum corpus operationis simplex illustrat oculus intentionis, et facit ut coram Deo luceant opera, quæ per se coram hominibus poterant lucere. Nam quando foris bonum lucet opus, sed operis bonitatem non intendit animus; quasi corpore claro oculus cæcatur. Opera quidem ipsa aliquoties in genere suo bona sunt, et aliis commoda; sed operum bonitas in actorem non refunditur, qui simplicem oculum in

psis non habet. Idēo tenebrosa sunt, quod intentionis sinceræ lumine carent. Bonus itaque simplex oculus, non habens ullam partem tenebrarum, conversationis corpus totum serenans. Aut totus enim tenebrosus est oculus, aut totus lucidus, aut habens aliquam partem tenebrarum admistam. Totus tenebrosus est, cum operi malo propter malum intendit: totus lucidus, cum operi bono non nisi propter bonum intendit. Cum vero in opere bono non tantum in ipsum bonum, sed etiam in alium aliquem finem intentio dirigitur; vel cum in opere non bono, quod inesse credebatur bonum, errando diligitur: aliqua ex parte oculus caligat, et non est mera simplicitate purus. Quid, cum opus bonum præteritur, et non ipsum bonum, sed aliud totum intenditur? oculusne iste tenebrosus dicitur, ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebrosus ex toto videtur. Nam etsi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoscitur in intentione. Quomodo autem intentio bona, quæ bonum non optat? aut quomodo simplex, quæ sub boni velamine se ipsam occultat? In oculis vero sponsæ utraque commendatur, et simplicitas, et spiritualitas: ideo columbarum dicuntur. Et bene in amica sua primo lucem commendat, ut sibi demonstret similem, qui et ipse dicitur lux mundi (*Joan. viii, 12*), et in quo tenebræ non sunt ulæ (*I Joan. i, 5*). In sex dierum conditione lux omnium prima creata dicitur (*Gen. i, 3*), et in describenda pulchritudine sponsæ, lucis inprimis inducta decenter est mentio.

3. *Oculi tui columbarum.* Quid te amicam esse præsumis, tu quæ nescis oculos habere columbæ? Opera quantumcumque fuerint bona, si impurus est animus, de pulchritudine frustra tibi applaudis. Quomodo amica es, quæ pulchra non es? Sed quomodo non es inimica, quæ malignaris in sancto? Malignatur in sancto, qui malignatur in bono sive in **71** suo, sive in alieno. In tuo malignaris bono, cum bonum ipsum non conspicaris: in alieno, cum de bono male suspicaris. Et prava intentio, et perversa interpretatio; utraque malignatio est: utraque fellea, utraque falsa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarum sunt, qui nec falli volunt, nec fallere norunt. Nescis quod sponsus tuus veritas est? Quomodo dicet tibi, *Columba mea, amica mea* (*Cantic. ii, 13, 14*). Amica est veritati simplicitas: ideo cum simplicibus sermocinatio ejus (*Prov. ii, 32*). Denique simplicitati amicæ applaudit dicens: *Oculi tui columbarum.* Bona enim est oculata simplicitas, ita simulationem excludens, ut non caliget in veritate. Rara hæc hodie in terris avis: et si qua est ejus usquam frequentia, occulta satis, et latens in foraminibus petrae, in caverna maceriae, et desuper rivos aquarum. Quomodo autem obscuratus est aut occultatus est oculus columbinus? Quis est qui sæculi calliditates non sectetur, qui illis se uti non gaudeat, qui non amet habere, aut saltem nominari in se non velit? Quis est qui non verecundetur oculos columbi-

116
nos, gloriatur se habere milvino? Si Christi amicam dici te velis, quid tibi cum prudentia carnis, quæ inimica est Deo? (*Rom. viii, 7*). An istas inimicitias evacuare conaris, ut utrasque carnis et spiritus prudentias condas in te ipsa? Modicum fermentum totam massam corrumpit (*I Cor. v, 6*). Quid ergo fiet, ubi multum est fermentum, massa modica? Quæ societas legi cupiditatis, et legi charitatis? Non debet illa huic esse conjuncta, quia nequit esse subjecta (*Rom. viii, 7*). Prudentia enim carnis legi Dei aut repugnat, et inimica est: aut omnino perit, et nulla est: aut resistit, aut ex toto desistit. Potest periri, ut penitus non sit: non potest premi, ut ei temperata sit. Tuum ergo et os et cor hujusmodi exercitatum optas habere prudentia, quæ legi Dei non potest vel associari, vel subijci. Prudentia spiritus vita est et pax. Vitalis est enim prudentia spiritus, usum habens vitæ quæ nunc est et futuræ. Prudentia, vero carnis in præsentem tantum exercetur vita, nullum in ea quæ sequitur, habitura locum. Cupiditatis enim apud inferos nec opes, nec usus est, sed exercitatio. Ista pax est, illa litigium. Et bene pax, cui hoc est evacuari, quod paci non vacare. Talem prudentiam ad sponsæ pulchritudinem Christus commemorat. Talis in oculis columbarum depingitur, quæ simplicitatem et spiritualitatem redoleat, eo quod in columbæ figura Spiritus sanctus intelligi solet. Non solet esse vacua talis simplicitas: multum enim subest latentis gratiæ.

4. *Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.* Magnum nescio quid illud est, et vere magnum, quod manifeste vel dici non debuit, vel dici non potuit; nec aliquo, ut gratiæ cæteræ, simili figurari, sed in suspitione et conjectura sola relinquitur iis qui similia forte patiuntur. *Absque eo*, inquit, *quod intrinsecus latet*: quasi non sint intrinsecus aliæ gratiæ et dona Spiritus. Et quomodo omnis gloria filiæ regis ab intus? (*Psal. xlv, 14*.) Denique et intrinsecus ipsi oculi columbarum, ubi simplicitas fidei corda purificat, et illuminatos reddit oculos cordis: ubi non modo oculus, sed totus absconditus homo cordis dicitur (*I Petr. iii, 4*). Sed licet ab intus omnis sit gloria gloriæ respectu interior: et sicut in ipso homine exteriori, sic et in illo interiori alia aliis magis sunt intima, et latentia penitus, soli tantum nota dilecto: fortasse et aliqua etiam ipsi sunt sponsæ ignota, nec collatorum divinitus ad plenum habet notitiam munerum. Quid enim si occultatur sublimitas, dum servatur humilitas? Secretum tuum tibi, Jesu bone, secretum tuum tibi, et in absconditis sponsæ solus deliciaris. Cur non vel ad modicum illud nescio quid latens nobis communicas, et occultam, qua delectaris, figuras pulchritudinem? Plus nos ad quærendum allicis, dum illud latere intrinsecus dicitis: et curiositatem nostram amplius irritas, tantum silentio mysterium premens. Plus nos dum taces, trahis. Quam magna multitudo dulcedinis hujus, quam abscondendam judicas, dum non explicas! Quidquid

illud est, latet intrinsecus: sed de latebris istis suavissimus odor aspirat. Nescio enim quo pacto dum illud admirabiliter dulce esse conjicio, admirabiliter dulce jam sentio: jam illud pensat affectus, ad quod non penetrat intelligentia. Conditum est hoc penes sponsam, et signatum in thesauris ipsius; soli fas est dilecto istos ingredi, et gloriæ latentis arcana revolvere.

5. Hoc autem dico quod non facile est virtutem cujusquam ex indicis definire. Frequenter enim exiguis exstantibus signis, eximia sunt quæ latent intus secreta. Ideoque manifestas debemus sic virtutes laudare, ut hac in singulis adjectione utamur: *Absque eo quod intrinsecus latet.* Denique ipsam hanc, de qua nobis est sermo, commendatam in sponsa columbinam inspicite simplicitatem, quam gratifica, quam est in se ipsa suavis et placens: majores tamen in se reconditos habet thesauros, et dulci est, ut sic dicam, medullata secreto. Quæritis quid sit illud? Dixi jam, et si adhuc vultis audire, ignorare me fateor. Possem piam hanc vobis commendare simplicitatem, et ad ejus vos æmulationem hortari, quæ tam inexplicabile et dulce mysterium continet, fortasse et confert. Id autem ipsum si fuero conatus evolvere, forsitan ad aliquid occultum et latens pertingam vel experientia, vel conjectura: sed numquid illud erit ejus tam involute meminit sponsus in laude dilectæ? Quamlibet potero occultum eruere, aliquid adhuc latebit intrinsecus. Altis illud latet in tenebris: nec nostro subjacet vel stylo, vel studio. Venerabor ipsum silentium tanti mysterii. Nam quamvis non est datum definite nosse quid sit, eo quod siletur, satis relictum est credere quod aliquid singulariter dulce et sponso gratum sit. Non potest investigari quale sit, sed potest æstimari quam magnum sit, vel eo ipso quod verbum tam arcanum dici non licuit.

6. Ut tamen aliquid dixisse videar, et non ex toto siluisse (ad hoc enim instatis), accipite quod mihi videtur in hac parte vere dici posse: utrum accommodate ad præsens capitulum, vos videritis. Virtutes ipsæ suapte natura intus in animo locatæ sunt, sed usus quarundam in exterioribus viget: quædam vero suam in interioribus exercent potentiam. Et illa quidem carnales declinat illecebras, ista vero spiritualium deliciarum latebras amplexatur. Illa vel sollicitantes occasiones refugit, vel insolentes affectiones compescit; et quamvis interim necessario, molestus tamen exercitio laborat: ista tali delectatur materia, quæ non jucunditate magis, quam honestate præcellat. Illa simplici intuitu et oculo columbino exteriores dum percurrit species, vel odit vel despicit: ista curiosiore prospectu cælestes perlustrat species, perspectis amplius inardescit. Possumus talem quamdam distinctionem formare, ut dicamus alias exteriores esse, alias interiores, alias intimas. Aliæ enim se a carnalibus retrahunt, aliæ spiritualibus intendunt, aliæ quasdam jam tenent primitias. Primæ se a mundi illecebra, quam contemnunt,

118
compescunt: mediæ se ad id quod spiritualiter concupiscunt, adhuc componunt: ultimæ, imo intimæ optatis avidè jam utuntur. Deus bone, quantum lucis et deliciarum in illis est latebris! quantus excessus in recessibus illis! Utinam tales me concludant latebræ, ut illud de Psalmo dicere possim: *Nox hæc illuminatio mea in deliciis meis* (*Psal. cxxxviii, 11*).

7. Ecce nunc aliquid latens attingi in hoc ultimo gradu, et forte vel hoc est, vel aliquid simile quod sponsus signavit. Volo de cætero deferre mysteriis: nec enim fas est audaci sermone orationum arcana nudare, et minus sanctis manibus linguæ convolutas delicate Sancti sanctorum revolvere species, et reconditum manna contrectare, quod aurea et urna continet, et arca recludit. Et ipsum manna nomen aliquid ostendit arcanum, et de quo magis possit quæri, Quid est hoc? quam dici quid sit hoc. Et cui melius quam manna latens illud comparaverim? Dulcis quidem et cælestis est manna cibus: sed videtis quam secrete reconditus in urna, in arca, in sanctis sanctorum, ut curiosus et minus idoneus ab hujusmodi aspectus arceatur, oculus ille qui columbinus esse non novit, quem non dirigit et pia credulitas, et intentio pura. Rogamus autem vos, fratres, amplectimini sanctam simplicitatem, quietem mentis, meditationes puras, liberas orationes; quoniam in talibus vasis, et, ut ita dicam, in arca sanctæ meditationis et interiori orationis urna, divina nobis est locata refectio, et portio gloriæ, de qua legitur: *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (*Psal. xvi, 15*). Cujus plenitudo vitam nobis æternam conferat per Jesum Christum, cui est honor et gloria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

73 SERMO XXIII.

Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum, etc. (*Cant. iv, 1, 2*.)

1. Ecclesiæ, ut bene nostis, hæc blandimenta dicuntur, et de spiritualibus ejus oculis præcedenti disputatum est sermone. Sed quia tales sunt, numquid rari sunt? Vide totum corpus ejus quomodo plenum sit oculis ante et retro. Oculi ejus Prophetæ, oculi ejus Apostoli, qui vel futura prædicunt, vel jam facta prædicant. Oculi ejus sunt utrorumque interpretes et doctores populorum: quorum officio spiritualia animæ vel commoda, vel scandala, et cernimus, et discernimus. Sed nescio, si omnes qui oculi habent officium, teneant et usum. Duces cæci, nec tantum cæcorum, sed, quod indignius est, et videntium, nonne videntur oculi habere et locum et speciem, sed virtute carere? Utinam vel id sufficeret, et virtute providendi bona carerent, essentque ad communes utilitates cæci, dum non ad privatas arguti commoditates. Nunc autem et cæci sunt, et callidi; hebetes ad Ecclesiæ lucra, ad propria acuti. Sed quomodo oculus est columbæ, qui columbæ non inservit, columbæ non videt, columbæ non providet: qui columbam non ducit, sed magis abducit Ecclesiam, et quantum in ipso est, pravis præcipit

exemplis? De talibus Apostolus loquitur: *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi* (Philipp. II, 21). Tales occupant locum, et pervertunt usum; cum e diverso sint alii, qui oculi non habent officium ex promotione, sed usurpant ex præsumptione. Et quidem frequens hæc turba. Quem dabis nunc ex numero discipulorum, qui prælatorum opera penes se, velut quodam locatus in tribunali, non carpat, non corrigat, non castiget? Isti non jam sunt oculi membrorum, sed quidam oculi oculorum: quomodo si pennæ et plumæ in corpore columbæ ipsa velint oculorum dirigere lumina. Nolo locum hunc nimis urgere, ne vos, fratres, exagitare videar. Estote vestra contenti mensura. Nihil omnino in corpore columbæ officio vacat, nihil caret honore: et ea quæ abscondita sunt, abundantiore habent honorem. Denique et capillis sponsæ suus est honos. Si enim in oculis prælati; in capillis qui sunt intelligendi, nisi discipuli? Et boni discipuli, qui se capillorum more tractabiles et flexibiles exhibent ad omnem nutum magistri, sicut ad motum venti: qui graciles, et spiritualibus extenuati disciplinis, pene sine corpore sunt, et penitus sine carne, ad omnem insensibiles injuriam, ut nec tondentis instrumenti sentiant lesionem; in hoc tantum passionis sustinentes molestias, si a capite cui inhæserunt, contingat evelli. Reliquo enim emortuo corpore, vitalem ibi tantum sensum, retentant, ubi capiti, de quo oriuntur, junguntur. Qui ipsi vicini cerebro, ubi sapientiæ dicitur recessus, quasi ad intima ipsius arcana nituntur intrare: quibus hoc eradicari et quasi inde evelli videtur, ad exteriores qualibet occasione curas vocari. Nam qui inde sine sensu doloris effluunt, quomodo ibi aut nati, aut radicati credentur?

2. Denique quod non decident capilli sponsæ, sed assurgant, audi quod sequitur: *Capilli tui sicut grex caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad*. Quasi grex caprarum, eo quod in sublimibus pasti et positi, tendentes semper ad alta ut capræ, altum tamen nil sapiunt, sed carnalis conscii sunt infirmitatis. Elatio namque ipsa descendit, ascendit humilitas. Ideo quasi capræ, quod semper et alta petant, et ad infirma sua respectent. Et bene de monte Galaad ascendunt: sed tamen non nisi in monte Galaad, qui testimonii Acervus interpretatur. Et quis ille nisi Christus, super quem omnia Prophetarum coacervata sunt testimonia, cui Prophetæ, cui Joannes, cui Pater, cui opera ipsa testimonium reddunt? Hic mons Ecclesiæ caput est. Noli de hoc monte defluere, si capillus es. Quid nobis separationem minaris, et velut avulsum iri a reliquorum grege capillorum? Numquid casus tuus Ecclesiæ calvationem inducet? Nescit illa decalvari. Nam et capilli ejus omnes numerati sunt. Ad Synagogam illa interminatio facta est in propheta: *Erit pro crispanti crine calvitium* (Isa. III, 24). Crispi sunt Ecclesiæ crines, ad suum semper recurrentes caput, circa illud ambitu amico revoluti, in ipsa capitis secreta conantes intrare. Ideo capilli ejus non decidunt, sed ascendunt

de monte Galaad, operum Christi majora sibi semper ad imitandum exempla cumulantes. Utinam fidei quam habeo in Christo, omnia opera mea attestentur, et jugi profectu congesta acervum mihi ascensionis constituent. Quam paucos ego mihi testimonii hujus contuli lapides! Vereor equidem, ne et in contrarium multos congresserim. Quid enim? nonne tibi videntur non pro fide, sed magis contra fidem testimonia congressisse, qui sic vivunt, ut alterius videantur fidei, quam christianæ? Denique tales quam multos videmus, de quibus jure dici possit: Isti non sic conversantur, ut qui Christi redemptos se sanguine credant, qui aliam sperent vitam, qui futurum vereantur judicium, qui tandem evangelica præcepta divinitus data fateantur? Talia utinam penes me testimonia pauca reperiantur: mallem nulla, ne modicum fermentum acervum fidelium operum totum denigret.

3. Et, fratres mei (ut modicum de communi gloriæ, qui de privato non possum, si totius vitæ vestræ respexeritis ordinem, et regularis observantiæ cursum; non erit exiguus, quem boni testimonii coædificatis, acervus. Nam si a nocturnis Vigiliis, quas impigro velut primitias quasdam prælibatis affectu, et effunditis a principio vigiliarum sicut aquam cor vestrum ante conspectum Dei: si, inquam, a capite singulos per gradus conversationis divinæ seriatim velitis incedere; quid ibi reperietur quod disciplinam non sonet, quod non concinat fidei nostræ, quod non vel corpus atterat, vel mentem erigat, vel dirigat erectam? Inter psallendum quanta est disciplina in corpore, et quam major quorundam in mente, dum ne ad modicum, vel certe tantum ad modicum a sensu verborum illam sinunt abire? Nam ibi, id est in ipsis quæ cantantur verbis, aut ligatam tenent, aut ad cognata relaxant, ad peregrina nequaquam. Quod si contingat (fugax est enim mens humana), quanta statim castigant censura, et moræ hujus usuras a se reposeunt? Sed nec ipsa communium horarum intervalla nocturna vacant. Deus bone, hora illa noctis, quam sine nocte est, quam nox illa illuminatio in deliciis! Orationes illæ privatim fiunt, sed privata non petunt. Submissior quidem vox, sed mens intensior, et preces tacitæ multum habent acuminis. Denique frequenter vocem eripit oratio vehemens: et verbis nec eget, nec utitur, quæ puro et pleno fertur affectu. Amor in auribus Domini solus obstrepens, corporalium strepitus dedignatur verborum, quæ sicut inchoanti excitamenta sunt, sic impedimenta solent esse perfecte oranti. Quid deinde? ipsis horis matutinis quasi de recenti orationes instaurant, frequentant confessiones, et verecunda, sed manifesta revelatione etiam exiguos purgant excessus. Non tamen exiguum reputant, si a Christo vel tenui memoria titubant. Hostis callidi, si quid fuerit improbitate suggestum, sibi imputant iniqui in hac parte æstimatores, dum proprium arbitrantur casum, quod alienæ sunt fraudis casso conatu tantum provocati. Quid quotidianus manuum

labor, quo corpus et satis atteritur, et tenuiter patitur? Labores manuum suarum non soli manducant; sed de insufficienti partiuntur egenis, ut et illis sit tribulatio, dummodo aliis abundet. Intervallis quibusdam levant labores, sed fesso corpore fervet affectus. Illic tacitæ lacrymæ ubertim volvuntur, prodeunt gemitus, erumpunt suspiria: ut qui juxta sedent, si forte ex se frigidi sint, vicinis possint scintillis accendi. Quid denique, quod non de crastino cogitant, nec de lodierno quidem? omnem curam projicientes in ipsum qui eis præest: non præmium, sed solum quærentes regnum Dei. Quid? quod pene præterieram, in capitulo singulis diebus examinandi abbatis astanti judicio, quasi ad Christi præsentati tribunal. Ibi quisque in primis accusator est sui, accusanti se locum aliis præripere festinans. Quid ipsum continuum silentium, et quædam compositionis gravitas? nonne totam conversationem venustat, et quadam sanctitatis pulchra vestit facie? Ipse somnus quoque sanctitatis testimonium reddit, nec in acervo testimoniorum est tantorum sine confessione. Nam reliquiæ cogitationum confitentur Christo, ubi somno corpus obruitur. Quomodo enim dormientis poterunt non versari ante oculos totius diurnæ conversationis imagines depictæ, et in animo vigilare?

4. Non tibi magnus hic videtur testimonii acervus erigi, nisi quod non acervatim et sine ordine fiunt ista, sed serie certa, et suis singula sunt distincta temporibus? Nonne hæc testimonia credibilia facta sunt nimis, eo quod domum tuam talis decet sanctitudo, Domine? Utinam cordis mei radices super istum densentur acervum. Nescit sterilis esse tantus bonæ conversationis cumulus. Locus est altus et uber, qualem propheta commemorat: *Vinea facta est dilecto in cornu, in loco uberi* (Isa. V, 1). Et magnum plane fertilis soli testimonium, fructuum proventus uberius: sicut e contrario loci ubertas, arboris qualitatem redarguit de infructuositate sua. An non arbor mala, quæ terram bonam occupans, fructus condignos non parit, sed nec ullos bonæ spei parturit flores? Forsitan et ficulneam illam sterilem, quam Dominus jussit succidi (Luc. XIII, 7), fertiles de vicino vineæ condemnabant. Periniquum est, in sancta conversatione plantatum, nil sanctum moliri, et excusationes prætendentem cognatis exemplis convinci, et inde descensiones disponere in corde suo, unde alii ascendunt. Sufficiat tibi qui talis es, descensus tuus. Quid honorum acervum operum, quem alii alacritate conscendunt, detrahare moliris, et regulares observantias immutare, quarum et numerum, et rigorem causarum? Noli prohibere eos qui bene faciunt; si potes, et ipse ascende. Audi de quanto et quali acervo sancti ascenderunt. *Sancti ludibria et verbera experti, insuper et vincula et carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus et in*

spelncis, et in cavernis terræ; et hi omnes testimonio fidei probati sunt (Hebr. XI, 37-39). Vides quanto sit eorum fides probata scrutinio, quibus testimoniis examinata? Quid a vobis tale vel expetitur, vel expectatur? Et vestra hæc inferiori genere testimonia credibilia satis, eo quidem credibilia, quod non ea necessitas imposuit, sed supposuit se voluntas. Voluntas ergo voluntas sit, et primæ libertatis jure nitatur, liberam se ad persistendum exhibeat, non æstimet ad recedendum. Agnoscat necessitatis debitum, sed non sentiat jugum. In bono libera sit, et ad bonum nihilominus libera; in illo quod jam tenet, et ad illud quo tendere debet: sed ad ea quæ retro sunt, nullam sibi licentiam permissam existimans.

5. De quanto acervo testimonii Paulus ascenderit, tandem audite. *Ipse, inquit, quidem Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei* (Rom. VIII, 16). Quantus uno in hoc testimonio acervus! Sed foris nunquid non perhibuit testimonium? *Deo, inquit, attestante signis et prodigiis et variis virtutibus, et Spiritus sancti distributionibus* (Hebr. II, 4). Et tamen tanto constitutus in acervo virtutum et attestantium gratiarum: *Nondum, inquit, me arbitror comprehendisse. Unum quidem quæ retro sunt oblitus, ad anteriora extendor* (Philipp. III, 13). Et nos ergo tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstantans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum certamen; aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera Dei sedet. *Recogitate enim eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis* (Hebr. XII, 1-4). Illorum enim testimonia prærogativa quadam dicuntur testimonia, id est martyria, qui pro fide Christi sanguinem fuderunt. Videte primum ipsum martyrem Stephanum de quanto lapidum acervo ascenderit ad Christum, quem et omnes sequuntur animæ justæ. *Quasi grex, inquit, caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad*. Gestabant thesaurum fidei in vasis fictilibus, sed sublimitas erat virtutis Dei. Ideo quasi ascendentes dicuntur, quod eos immania tormenta non tam infregerunt, quam firmaverunt ad reddendum testimonium virtute magna. Quid hic eis animi est, qui nec unam, et eam levem, et amicam præpositorum increpationem sustinent; sed ad unum austerius verbum totus liquecit boni propositi, quem sibi firmaverant, rigor? Istorum tot suffulta adminiculis testimonia vix stare possunt; **76** illorum tot repressa tormentis uberius eruperunt. An non quantus numerus suppliciorum, tantus et acervus testimoniorum? Etsi morte affecti tota die, et æstimati sicut oves occisionis, in omnibus tamen superaverunt, et velut superascenderunt de Galaad, de acervo martyrii. Non enim de conservanda corporali vita certamen inierunt sancti, sed de vita fidei, ex qua justus vivit. Ideoque in omnibus

superant quibus salva causa consistit. Quomodo enim non superant, cum aut persistendo in confessione redditi sunt aeternitati, aut persuadendo persecutores informaverunt veritati? Denique etsi aestimati sunt sicut oves occisionis, quibusdam tamen innocuis dentibus ab infidelitatis radice hostes praeciderunt suos, ut inter Ecclesiae vitalia reconderent viscera.

6. An non hoc sibi vult quod subnectitur? *Dentes*, inquit, *tui quasi grex detonsarum*. Advertis quales oves istae sint, quae possunt quidem detonderi; sed dentes earum non possunt conteri. Occidi possunt, et flecti nequeunt. Imo ipsi persecutores infregerunt suos, et invincibilis doctrinae sermonibus emollos quasi dentibus mansos, in fidelium trajecerunt unitatem. Petro dictum est, *Macla et manduca* (Act. x, 13). Et Moysi dentes non sunt moti (Deut. xxxiv, 7). Dentes enim eorum arma et sagittae: arma spiritualia, potentia Deo ad debellandas munitiones. An non quidam Ecclesiae dentes, de quibus dicit Apostolus: *Intret infidelis aut idiota, dijudicatur ab omnibus, convincitur ab omnibus, occulta cordis ejus manifesta fiunt, et sic cadens in faciem pronuntiat quia vere in vobis sit Deus* (I Cor. xiv, 24, 25). Nolite, fratres, istorum vereri morsus dentium: non sunt canini, sed ovini. Detonsarum enim gregi conferuntur. In canibus non dilaceratio, sed latratus commendatur. *Canes muti*, dicit Isaias, *non valentes latrare: canes impudentissimi, nescientes saturitatem* (Isa. lvi, 10, 11). Ac si quibusdam exprobrat quod in altero se canum officio exuant, in altero se canes exhibeant: latrare non valentes, et non desinentes lacerare. Tales sunt qui invicem mordent et comedunt, et consumuntur ab invicem. Utinam huc usque sufficiat ut invicem mordeant et comedant, nec tentent ipsos detonsarum lacerare dentes. Ipsi doctores Ecclesiae et praepositi nonne tibi videntur dentes quidam, qui redargutionis benevolae velut morsibus subjectos convincunt, dijudicant, manifestant, et ad meliorem emolliunt statum? Quod si tu praedurus es, et emolli non potes, quid remordere paras? An non remordes, qui vel in occulto detrahis, vel palam contradicis? Quid dentem contra dentem paras, dentem improbum contra dentem pium? Mordere potes, sed consumere non potes. Dentes enim sunt: et duri sunt et firmi; et detrahentes non metuunt, memores se cum propheta inter scorpiones et incredulos commorari (Ezech. ii, 6); et, sicut oves, missos inter lupos (Matth. x, 16), ut ipsos lupos in oves rationabili tolerantia et exhortatione commutent. Et bene *detonsarum* dicuntur, quod illorum non sint morsus fugiendi, qui bonorum operum exempla, sicut vellera quaedam, subjecti ministrant.

7. Non tamen usus dentium in alienis tantum remordendis et convincendis erroribus aestimatur. Est et potior quidam eorum usus, si qui idonei sunt solidum coelestis edulii mandere panem, et sublimioris doctrinae secretos dijudicare et discernere

intellectus, quibus non jam lacte opus est, sed solido cibo, ipsumque quodammodo attenuare et infirmare possunt, et quodam temperamento vel dispensationis vel disputationis illis sobrium reddere, qui ad solidum per se insufficientes erant, sed tantummodo lactis participes. Quodam enim solidioris instrumenti ad mandendum utuntur ministerio, qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni et mali: imo etiam boni et boni, non tantum judicantes inter noctem et diem, sed omnem judicantes diem. Et jure *de lavacro* ascendere dicit, ut mundando cordi studiosos probet, eo quod mundis corde divina sit repromissa cognitio. Vides quomodo lautos et irreprehensibiles esse oportet eos, qui aliorum excessus debent remordere et corripere: quomodo lautos et mundos corde, qui divini sermonis dispensare debent alimoniam, et arcanos secretioris verbi discutere sensus, sapientiae intima rimari, et ruminare viscera.

8. *Dentes tui quasi grex detonsarum*. Quare ergo, quasi grex? Utique quod sese non impugnent, et adversentur sibi, sed in simplicitate et unitate sensus sui concinunt et concordant Ecclesiae dentes, *Quasi grex detonsarum quae ascenderunt de lavacro*. Veterem enim deponentes hominem, et onere supervacuo levati ac loti, alacrius ad superiora conscendunt. Siquidem ipsi pili veteres oneri jam esse incipiunt, cum primo nova vellera germinant, cum hiems transit, cum imber abiit et recessit. Ideoque si veteri et supervacuo levium et inanum rerum vellere te involvi adhuc necessarium ducis, nondum tibi hiemalia congelatae mentis frigora transierunt. Bene ergo detonsi et de lavacro ascendunt, quasi nihil veteris vel sarcinae vel sordis habentes. Attendis quod non tibi sufficit detonderi, non sufficit exonerari, non sufficit lotum et novum fieri, nisi statim ascendas, et spiritu incedas, qui renovaris in spiritu? *Si spiritu*, inquit, *vivimus, spiritu et ambulemus*? (Galat. v, 25.) Tu igitur si ascendere disponis, ascende semper de lavacro, semper novus et mundus. Lava per singulas noctes lectum tuum lacrymis. Aut si te peccatum non quasi nox involvit, sed sicut nubes praetervolat; tu tamen lavare per singulas noctes, etiam levium vestigia delictorum lacrymis dele. Hic enim in convalle lacrymarum locus est lavacri. Quid est quod sordes congestas, et peccati purgamenta futuri reservas lavacro saeculi? Quid scis si non erit illic conflatorium magis, quam lavaerum? Nam quae hic facile poterant abluui, ibi non tam in misericordiae, quam in spiritu iudicii et ardoris purgantur. Et felix qui de saeculo, non quasi de caeno, sed quasi de lavacro ascendit, non habens necesse ut aliquid in se lavet, sed est mundus totus. Iste plane dignus habebitur dealbatus dentibus, id est animae sensibus, panem angelorum manducare: non jam panem doloris, sed panem qui laetificat cor hominis, illum utique panem

quem significavit propheta dicens, *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (Psal. xvi, 15). Sic enim illa gloria dum non apparet, pascit; reficit dum revelatur. Hujus siquidem gloriae revelatio plena, quid est, nisi sapientia vera? Quae nos ad se ipsam edendum invitans, non alias a nobis manditur, nisi cum illam meditamur velut vitales purae mentis delicias, et indeficientem refectionem. Hic ergo purgatos et exercitatos animi sensus habeamus, non jam ad discretionem boni et mali, sed tantum ad perceptionem tanti boni. Actitemus hic crebro quod ibi continue agemus: praecipue frequenter, in quo indesinenter occupandi erimus. Summum nobis hic negotium sit, quod solum ibi erit. Contemplatio namque sapientiae, aeterna refectio est. Nihil omnino spiritualibus animae dentibus dulcius ruminatur, quam ille Panis vivus, qui Patri ait: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum* (Joan. xvii, 3): qui vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXIV.

Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut vitta coccinea labia tua (Cant. iv, 2, 3).

1. Audistis praecedenti commendatos sermone sponsae dentes. Jure quidem: quod non exigua sit pulchritudinis ratio in dentibus posita, si candidi sint, si aequaliter conserti. Nec tantum aptitudo, sed et utilitas in dentibus placet. Quid enim? Joannes in Apocalypsi involutum, quod sibi ab angelo porrectum est, quomodo comederet volumen (Apoc. x, 9, 10) sine idoneis ad talem cibum dentibus? Durus videbatur cibus liber integer: et ideo dentibus opus erat, qui illum comminuerent integrum, et emollirent durum, ut levius deglutiri posset. Et bonus plane dens intelligentia exercitata, intelligentia spiritualis, quae omnia dijudicat, omnia discutit, omnia ruminat et scrutatur, etiam profunda Dei: quae etiam ipsam involuti libri medullam mandit, et intima sapientiae comedit viscera. *Stultus*, sicut scriptum est, *complecat manus suas, et comedit viscera sua* (Eccle. iv, 5). Cibus iste cruentus, cibus carnalis est, cibus qui perit, imo qui perimit. Quam dulcius et utilius viscera sapientiae comeduntur, et sacri verbi arcana? Non potest cruentis attingi dentibus, sed lotis et candidis, quia candor est ipsa lucis aeternae, et ipsius sponsi dentes lacte candidiores dicuntur. Propterea tales in sponsa commendat, qui suis sint similes: *Dentes tui sicut grex detonsarum, quae ascenderunt de lavacro*. Non modo lotos, sed et liberos oportet mentis sensus habere, si quis illos ad divini verbi scrutinium parat.

2. *Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis*. Sterilitas reputatur, si vel uno fueris fetu contentus. Si potuisti ad sacratum aliquem in Scripturis intellectum pertingere, unum jam peperisti fetum. Bonus profectus et ingens, sed insufficientis sacro sensui, si affectus non respondeat. Steri-

lis est intelligentia, quam non coeva et germana comitatur devotio. Ubique tibi in Scripturis spargitur quasi semen quoddam, unde gemellum hunc possis fetum concipere. Non tantum subtilia, sed suavia ibi sunt omnia. Et praecipuum Domini lucidum est, et ignitum eloquium. Sterile est in te verbum Dei, ex qua parte horum alterutrum non operatur. Si per intelligentiam vides, sed gelido adhuc riges affectu; nonne sterilis et inefficax reputatur in te verbi Dei virtus ignea? Denique etsi ad ignem spectat ut illuminet, multo amplius ut succendat. *Verbum*, inquit Dominus, *quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, sed faciet et prosperabitur in his ad quae misi illud* (Isai. lv, 11). Ad quae? Habes in Evangelio: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut succendantur*? (Luc. xii, 49.) Semen est verbum Dei, et in eo, sicut apud Job legis, *et lux, et aestus spargitur super terram* (Job. xxxviii, 24). Sed nescio quo pacto lux amplius germinavit, et dilexerunt homines magis lucem, quam fervorem: nisi quod ipsi magis sibi de luce placeant, qui id ipsum quod lucet non amplectuntur. An non tibi videtur perdidisse aut dedidicisse naturam ignis non succendens? Cum audis aliquem quasi gloriantem et dicentem: Non me ille Scripturae sacrae sermo aedificat: quid aliud videtur tibi dicere, quam, Perdidit in me efficaciam verbum ignitum; non me succendit, non inflamat, non exercet in me vim genitalem? Sterilitatem suam imputat verbo, quod, quantum in se est, crescit et fructificat. Quam gloriosa, frater, jactantia, quod non te sermo divinus aedificat, qui ista loqueris! Forsitan eversa et evulsa nondum sunt: vestra ideo nova superaedificari non valent, non germinare, non gigni. Felix in quo amoris mundani desiccatus est humor, et vigor deficit: in eo facile igniti verbi vis operatur. Verbum Dei et lucet, et ardet. Neutra in te virtute privetur, sed geminum de isto semine concipe fetum. Sterilis reputatur uterus qui istis fetibus non gravidatur. In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per dilectionem operatur (Galat. v, 6). Bonus plane fetus dilectio, quia charitas in fructibus Spiritus connumeratur. Denique velut gemelli fetus gemina charitas. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum. Secundum simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Illud primum, istud secundum: utrumque maximum, quia istud simile illi. Boni et sufficientes isti fetus gemelli quia in his tota lex pendet et Prophetiae (Matth. xxii, 37-40). Denique et finis praecipui charitas (I Tim. i, 5), quae etiam alibi vinculum perfectionis dicitur (Coloss. iii, 14).

3. Et congrue de coccineo vinculo sequitur, de quo in laude laborum sponsae assumpta est similitudo. *Sicut vitta coccinea labia tua*. Ea enim labia